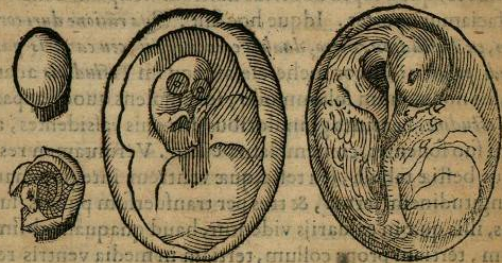

Hippocra- res. vult ex luteo aut generari.

Hippocratem primò in aciem producamus, ad quem veluti ad Cynosuram, in fluctuante opinionum mari, Na edici vela nauesq. dirigunt suas. Hic igitur li- bro de Natura pueri, cum diceret factum deficientis alimento, quod à materno illi sanguini haud amplius suppeditatur, seipsum iactare, repagula soluere, membranas dirumpere, & exitum querere, vel hoc argumento probabat, quod simile quid pullus in ovo tener, cum alimento orbat, quod albumen esse, ex luteo verò eundem natum fuisse, asserbat. Procreatur autem, inquit, avis ex luteo, alimentum autem & incrementum continet, quod in ovo est candidum. Quod omnibus qui animum advertere poterunt, conspicuum esse potest.

Hanc suam opinionem nullis probat argu- mentis.

Quæ pro ipso Aqua- pendens dicit.

Prosper Martianus acciter pro Hippocra- te pugnat. Aduersus quem saepe author pu- gnauit.

Martianus miratur, in re sensibus obuia Hip- pocratem & Aristote- lem dissen- tire.

Author cur hoc fiat causam af- signat.

Pro stabilienda hac Hippocratis sententia, nullis fulta probationibus, has ipsi Aquapendens suppeditas mittit. Imprimis quidem ex Athenaeo liquere, ita Anaxar- gam sensisse, qui ideo albumen vitæ, hoc est lacanis appellauerit. Hoc ipsum quoque Alcmaeobem Crotoniatem, imò plerosq. tunc temporis, homines sensisse, vt Aristoteles innuit 3. de generat. an. cap. 2. posse & hinc deduci, quod quæ orta duo lutea, siue vitella habent, duplicem quodammodo pullum pro- creent, quobus nempe capitibus, & quatuor cruribus præditum, cum tamen vnicum tantum adsit albumen.

Verùm Prosper Martianus, cum quo aduersus Hippocratem, saepe hanc pu- gnant pugnavit, cum experimentis proprijs meis aliquantulum magis credere sim solitus, quam nudis authorum verbis; ne & mihi scilicet, quod pluri- bus accidit;

Martianus inquam, qui nullam fere voculam obscuram Hippocratis præteritis quam non vel locis ex eodem consimilibus, vel à se excogitatis rationibus cor- roborare satagit; & hic quoque Hippocratem suum mordicus tueretur.

Admiracione tamen dignum esse ait, primos secretorum Naturæ interpre- tes, Hippocratem & Aristotelem, circa materiam, quæ sensus iudicio determi- nanda videtur, in contrariam sententiam omnino abijisse.

Hoc ego non miror modò, sed deploro penitus, quod veteribus nostris, & additis horum cultoribus plerisque, magis speciosa quædam & arguta ra- tiuncula, quam labores in rerum naturis indagandis exantlandi, arrideant. Et quotusquisq. nostrorum Medicorum iam est, aut Chirurgorum (ne de omni &

pulli examine facilimo; neglecto tamen, nihil dicam) qui vtilissimam, suam totique humano generi proficuum operam, studiumq. in fetus humani, ex vero cum salute educendi, artificio & industria ponat, doceatur? Cum ars hæc simul cum mundi origine nata, nobilissima, summè necessaria, communissi- maque, ad solas obsterices, ineptas plerumque, iam omnis proh dolor! transie- rit. Nec Chirurgi nec Medici sunt (quibus nimirum ex officio hoc munus incum- beret) qui eadem, antequam manum huic periculi plenissimo negotio adhi- beant, vel examinent scientes, vel instruant nescientes, vel ipsimet demum, in extremis vitæ periculis, in doloribus acerbissimis, parturientibus misericulis succurrat. Lacrimis hæc ego, non atramento nunc scribo. Cum nudius tertius, quæ fuit 27. Iulij anni 1627. vt infortunium maximum à non satis perita obstetri- ce, domi meæ in mortuo filio, sacro tamen baptismo donato, sum passus, ita salutarem manum à Francisco Mambriano, Chirurgo Romano, peritissimo & vni- co huius artis operatore, Pompilij Tagliasferri Parmensis, Medici & Anatomici celeberrimi, discipulo, vxor meæ amatissima, morti, ob vitiosum partum vici- nissima, accepit, & ab hoc ipso viro secundam veluti vitam recepit.

Ad Martianum redeamus, qui inuult Aristotelem, & huius asseclas à sensu ratiocinantes deceptos esse, quàm Hippocratem, qui in ouorum inspectione di- ligentissimus fuerit, veritatem non percepisse. Hippocratem autem his potissi- mum rationibus moueri potuisse adiungit. Primò, quòd luteum, vt quid nobili- us, ante albumen generari considerarit, quod veluti opifex & principium animalis in medio, ceu tutissimo ideo loco, fuerit collocatum, huic postea al- bumen superuenient alimentum, vtpote frigidius, quod tamen Aristoteles, præ- ter omnium Medicorum mentem, calidius luteo esse scripserit. Secundò, pi- sciūm qua solo luteo constare, & albuminis loco aquam ceu alimentum subire. Tertio, deceptos illos fuisse, qui umbilicalia vasa in luteo conspicientes, putar- int, propter alimenti attractionem facta fuisse, cum natura in ovo hæc su- bitò condiderit, vt per hæc efficiens & materia, pro prima pulli fabrica tradu- ceretur. Quarto, quia Hipp. vidit exorto pullo, nihil albuminū superesse, lutei tamen adhuc portionem aliquam restare, ideo hoc pro materia, illud pro nutrimto assignarit. Quintò, quia vbi gemina sunt lutea, leptro leparata, ibi etiam gemini pulli enascantur. Reliqua apud eundem Martianum in Nota- tionibus suis ad Hippocratem, videantur.

Aristotelem nostro egere patrocinio haud arbitramur, vt qui seipsum satis superq. tueri valeat. Et quidem de Generat. animal. cap. 1. hæc habet. Pars igitur eius (ouis) quæ calida est, propius ad formam in membris constituendis accedit, quæ autem terrosior est, corporis institutionem præbet, & remouit est, quæ vbi in bicolo- ribus ouis, animal initium suæ generationis in candido sumit. Initium enim ani- male in candido est, cibum à luteo capite. Secundò verò capite, deceptum fuisse, Alcmaeobem Crotoniatem, ait, quòd ideo putauerit albumen esse alimentum pulli, quia lacti simile apparet. Vitellum autem ouis quia per calorem gallinæ incul- tantis fit humidius, ideo esse potius alimentum Aristoteles statuit, cum ad huius naturam spectet, vt sit humidum, cum è diuerso albumen per calorem crasse- rat, & induretur. Cum enim naturam quoque contrariam ait, habent candidum & luteum

Deplorat author, & Medicis & Chirurgis hodie iam vilipendi nobilissimam artem obiterica.

Authoris infortunium, in filio mor- tuo.

Sors bona in recuperata vxoria vita quasi deplorata in partu- vitio.

Hæc resti- tuta fuit à Francisco Mambriano obstericū omnium, magistro, Marcianus suū tueretur Hippocra- tem quinq. præcipue rationibus Prima. Secunda. Tertia.

Quarta. Quinta.

Quarta. Quinta.

Quarta. Quinta.

Quarta. Quinta.

Quarta. Quinta.

Quarta. Quinta.

Quarta. Quinta.

Quarta. Quinta.

Quarta. Quinta.

Hæc exami- nat. quid a calore & frigore pa- ti possint. Hæc enim... Luteum namque gelu duratim, & coit, calore contra humefcit. Quapropter cum vel in terra, vel per incubitum concoquitur, humefcit, atque ita pro cibo animalibus nascens est. Nec verum cum igne, & saturque durat, quoniam natura terre est, ut terra. At candidum gelu non convescit, sed magis humefcit, igitur solidescit. Quamobrem cum ad generationem animalium concoquitur, crasse fit, ex hoc enim conficit animal, luteum autem pro cibo est, & membrum subinde instituendis hinc incrementum administratur. Quocirca luteum & candidum membranis inter se distinguuntur, quasi materiam habeant diversam.

Est autem hæc utriusque diversitas, in hoc sita, quod Aristoteli, & huius expositioribus, luteum se habeat ut terra inter reliqua Elementa, imo nimirum loco subsidens, & frigida qualitate dotatum. Albumen autem, altiore loco collocatum, & spiritibus scatens caliditate fit donatum. Quapropter dicebat simile quid in ovis fieri, dum vrina redduntur, quod vino accedit, quando accedit, Vinis nempe hoc ob perturbatam fecem, ovis itidem ob terrenam conqualatam partem, id ipsum contingere. Et hoc quidem calidioribus potius, quam tepidioribus diebus vluvenire.

Hic iterum inuitus cogor, & verecundia quadam moueor, tanto me toties viro opponere. Vbi tamen hæc monita apud Quintilianum lego, animos resumo, & audacior factus mea quoque profero, lectoribus consideranda & censenda: Inquit autem hic eloquentia magister: Verecundia est amabile virtutum, virtutes facile generans. Sed sæpe nocet. Eo iterum: Valde difficile, imò impossibile est, imitando alterius similem fieri, quare potius studere debemus, ut superemus, sic enim fortassis æquabimur. Nec qui maxima imitandum etiam, salus est imitandum.

Verum nolo iam, quod iure possum tamen, cum Aristotele acrius dimicare, quod commodiote loco fiet, qua ratione dicere potuerit ovis luteum terrenam eius partem esse, & tamen cere comparari. At nominis omnes nos ceram habere re maximam cum igne potius, quam tertatymbaleitate, & in quem cum conuertatur, iugiter profecto illum nutris, & ab ipso demum consumitur & dissipatur. Recte hanc instituit Aristoteles comparationem, at non recte fecit, quod vitellum, & ceram terrea, a prædominio pronunciauerit. Ex vitello ouorum namque, in sartagine frixis & expressis, bona olei bene pinguis copia elicitur, oleum autem philosophi nostri hæcenus bona fide crediderunt, plurimum aeris possidere, quod aquæ nempe hoc innatare videant, quæ philosophia sua quodque tempore examinabitur. Atque hinc fit, quod Terebinthina resina pinguis & inflammabilis, non cum aquæ aliquo liquore, aut cum terrea substantia uniat, liquabili forma compareat, & talis perseueret; sed cum luteo ovis præbe commisceatur, talis reddatur, ut forberi facillime etiam possit, quod peritis pharmacopœis notissimum est. Non alia hoc ratione fieri arbitrandum est, quam quod hic pingue suo pingui societur.

Atque hoc ipsum axioma similia similibus coniungi, friuolum proflus reddidit Aristoteli argumentum, quo probare tentat, luteum ovis terrem esse ideo, & ut sic dicam, quod rupto ovo, & albumine cum suo luteo mixto, coctoque, luteum tamen locum petat medium, centro ceu Terre destinatum. Sic enim cap. 1. circa finem scribit, candida enim pars ovis natura humidata est, caloremque animalis intra

Similia similibus coniungi maximum est axioma in philosophia: intra

intra se continet, quamobrem circum ipsa discernitur lutea, & terrena intrus manet. Et si plura ova coniecta in patinam, aut tale aliquod vas, coquis igne, ita ne motus caloris citior sit, quam ouorum distinctio, idem in cunctis ovis, quod in singulis euenit, ut lutea cuncta in medio constituantur, candida circiter ambient. Hoc enim ideo accidit, quia oleosa oleosis, aquosa aquosis, falsa falsis ex constituto Natura, & à DEO rebus indito ordine, tanquam familia similibus copulantur. Atque hoc est, quod philosophi decantant: Calorem congregare homogenea & separare heterogenea, quæ prius ita erant inuicem permixta, ut ea oculis carnis minime peruideres, lumine tamen metis optime perciperes, si cultro præsertim anatomico chymicorū, igitur in qua, eadem separare non raro studuisses. Quis enim in aridissimo ligno aqua, in siccissimis pilis & cornibus, oleū inesse diciturus fuisset, nisi virūque ex utrisque Vulcanus eliciuisset, & prius oculis tuis manibusque obtulisset?

Neque scio quam verum sit, candidum ovis gelu minus, quam luteum concrefcere. Noui certe, aquam facilius quam oleum congelascere. Ita plurima prius viuus essent experimentis tentanda, & probe examinanda, quam ut fidem adeo facilem præstis artium doctinarumque magistris nostris adhiberemus, & sæpe pro indubitatis, incerta acceptaremus, ex quibus in absurdiora lapsus longè grauisimus consequitur.

Verum ut ut rationes vtriusque Scriptoris antiquissimi, tales sint, quæ horū discipulos ad idem prorsus lentidum suauiter inducere, ne dicam vafre seducere poterunt; vna tamen sedula obseruatio, ex pulli nascentis in ovo anatome facta, has omnes pessundat atque prosternit, quæ hæc ipsa est, quam inter quamplures alias Aquapendens quoque adducit, mihi autem semper sola satisfecit. Per albumen videlicet æquæ, atque luteum venulas dispersas languifluas esse, quæ omnes in ramulos maiores desinentes, in truncum cunctæ demum ampliorem, qui ductum constituit umbilicalem, terminentur, per quem sanguis in animalculi hepar deriuetur. Quid igitur dicit quispiam, tibi aduersus tantos viros animi est, quidum statuendum ætims? Hoc ipsum, inquam, quod ego iam dudum, antequam de Aquapendens opusculo, hac de re conscripserim, quicquam mihi innotuisset, diligentissime obseruaui. Pullum nempe ortum sum ex chaliza duce, quem Itali la Galladura, Germani aptissime den vogel, hoc est Auem vocant, quod ex hac auis enascatur. Quæ particula inter vitellum & albumen, grandinis, aut margaritæ maifculæ, & oblongiusculæ formæ, collocatur, & diuersam paulo ab albumine substantiam, duriorem nempe, & tenaciorem adepta est, & quam ob id, qui cibis parandis student, dum aut insculum cum ovis miscent, aut aliud quidpiam esculenti, ac liquidi ex istodem parant, ne impedimento sit, separare satagunt, quippe quæ sedula etiam agitatione, vix dissoluatur, nisi salem huic aut saccharum aut acetum adijciatur.

Atque ex hac, & non alia parte, siue albi siue lutei, auem seu pullum generari conspexi, quando gallinæ subditum, tercio post incubitum die, ouum effregi. Reperi enim ibi, vbi chaliza fuerat, carneam quandam massulam, formicæ grandioris magnitudine, informem adhuc, & in qua nihil aliud videre & distinguere poteram, quam humores oculorum, crystallinum maximè, instar minutissimi

Respondetur Aristotelis experimento probantis luteum esse quid terrecum.

Chymicorum Vulcanus verè separat heterogenea, copulat homogenea.

Difficile est creditu candidum ovis minus congelascere quam luteum.

Vinea experimenta Aristotelis, & Hippocratis rationibus respondetur.

Quid author in hac controversia sentiat. Pullum nempe ex chaliza ortum ducere.

Quod viuo experimento comprobatur.

Forſan ca-
ſue primi
formari in
capite in-
pullo.

Quid in-
pullo re-
perit quod
tredecim
diebus ſub
gallina
fuit.

Declara-
tio primi
oui quod
ſupra in
icone ex-
hibiti fuit.

Secunda
iconis ex-
planatio.

Pullus
huius oui
vixit & om-
nia membra
formata ha-
buit & erat
octo dieſu.

Ariſtoteles
male a ge-
neratione
pulli cha-
lazæ ex-
cluſit.

Author ad
finem pro-
perat.

mae lenticula iam condensatum quoque, ac transparentem. Ita vt forſan abſur-
dum haud fuerit, ſi quis dicat, in *anibus* ſaltem, *naturam* à *capite* ac *cerebro* prius,
quam à *corde* fabricam ſuam ordiri. Quamvis, quia etiam in bene formato
pullo, cor puſillum admodum eſt, hic forſan adumbratum, ſed nondum ita perfe-
ctum fuit. Erant autem in hoc *albumen* & *vitellus* integra adhuc, ac proſuſus
incorrupta. *Aquapendens pullum pulicis* magnitudine ex *chalaſæ* natum vidit.
Quod iam de *corde* ac *oculis* dixi, ex *pulli* ſeſtione confirmatur, ex *ovo* erui, quod
tredecim diebus gallina fouerat. Eò enim aperto, omnia formata membra,
interna, & externa conſpicua fuerunt, *pulli* longitudine auricularum digitorum
æquabat, ad quam vix peruenerat *humanus fetus* ſexaginta dierum, alias à me
viſus & picturâ apud me expreſſus. Humor *crystalinus* in hoc magnam etiam
lentem referebat, & mole ſua *cor* ipſum duplo ſuperabat, hoc enim habebat exi-
guum valde, ac rubicundum, quo paulo maius ſolummodo, *hepar* erat.

Quod autem in icone ſuperius, *ouum*, cum ſuo *pullo* perfectiore proſtat, illud
ipſum eſt, cuius deſcriptionem iam dedi, hoc libro folio 654. quando de *Vm-
bilico Apri Mexicani*, ſermo mihi fuit, quo lectorem meum, ne magis ipſum
onerem, mitto. Inueniet enim ibi, *albumen* æquè atque *vitellum*, ſanguinem
in ſe continiſſe, cum rupto *ovo*, ſtatim (ceu lotura carnis eſſent) *reliquie albu-
mini* effluerent. Situs etiam *pulli* huius, cum oculis ſubijciatur, hic pluribus
haud verbis eſt explanandus.

Alterum verò, quod hic ſub imagine expreſſum eſt *ouum*, *pullum* huius
planè magnitudinis propoſitæ, in ſe gerebat, poſt hoc eſt primum articulum
ſaltem auricularis digiti longitudine attingebat, incubitum, quem non niſi octo
diebus *gallina* ipſi præſtiterat. Rupit *oui* obruſiore parte, ſimile ſpatium
vacuum fuit viſum, quale in altero iam *ovo* perfectioris *pulli* fuit deſcrip-
tum. Laceratâ etiam, quæ ſub hoc ſpatio eſt, pelliculâ, duo in conſpectum
confeſſim venere puncta nigricantia, grandia, & prominentia, *oculi* videret
licet huius *pulli*, in *capite* valde magno, & quod magnitudine ſua, reliqui
totius corporis molem æquabat. Et cum eſſet tam minutum animalculum,
mirabile tamen fuit, hoc ipſum vixiſſe, pedesque, & alas iam bene figuratas
mouiſſe. In hoc quoque *ovo candidum* erat ſanguineum & *luteum* venulis ru-
bentibus conſperſum, ſed maiore hæc quantitate, & veluti permixta, nec ita
diſtincta bene apparebant, vt in perfectiore videre contigit. Debebat proſectò
Ariſtoteles pulorum ex *ouis* primam formationem acutiùs introſpicere, ſic enim
chalaſis, quas *Gaza* vertit *Grandines*, munus ſuum quod in generatione obeit
præſtantiffimum, non inuidiſſet, quod tamen his verbis 6. Hiſt. an. cap. 2. fecit;
*Grandines autem diſta, quæ initio vitelli adhærent, niſi ad generationem conferunt,
quanquam aliqui ita non exiſtimant.* Fuerunt ergo *Ariſtoteles* tempore quoque
qui hanc nobiſcum veritatem agnouerunt, quos ipſe deceptos potius autuma-
uit. Sed quia *chalaſæ albuminis* ſubſtantie ac coloris ſimiliores ſunt, quàm *vitel-
li*, ideo forſan quis *Ariſtotele* magis, quàm *Hippocrati* hæc in lite fauere poſſit.

Ab *ovo* reſque ad mala, antiquum eſt verbum, hoc eſt à principio ad finem
nunc tendimus, quod priſcis uſus eſſet hominibus, ab *ouis* plerumque cibos
ſuos auſpicari, & *malis* ſeu *pomis* cænas claudere. Et nos enumeratâ adhuc

vna

ſua *oni* & *pulli* hiſtoria à gallina perfectè excluſi, ad finem quoque
properabimus.

Eſt autem hæc: quam non ingratiſſimè fore exiſtimo rudioribus, qui ſimilia
experimenta, nec tentarunt, nec viderunt. Cum itaque *ouum* quoddam, in
quo pipientem audieram *pullum*, aperirem, & quidem parte *oui* obruſiore, Completi
generari
pulli hiſto-
ria. vbi generatio in *chalaſæ* corpufculo inſtitui ſolet, reperi imprimis aliquantiſper
ab interna parte foras ruptum corticem, non tamen, vt ibi vllum foramen,
per quod aer intromeare potuiſſet, appareret. Notandum autem, hoc loci ſpa-
tium à cortice ad ipſam pelliculam, qua auis obuoluitur, aere aut vaporibus
exiſtere plenum, vnde abſque externi vllius aeris ingreſſu, auis ex hoc respira-
re, & vocem emittere valet, quando roſtello ſuo, illam, quæ clauditur, pel-
liculam rumpit, & in hoc ſpatium roſtellum ſuum protrudit.

Volui autem, quod in nullo alio tentaueram *ovo*, durum & externum corti-
cem vndique deglubere: quo detractò, & cum hoc ea ipſa, quæ immediate
eidem ſubienditur, pellicula; quando ad locum illum perueni, vbi ipſum ani-
malculum cubat, hoc eſt, poſt illud ſpatium inane, non potui cum duro cor-
ticem molliculam illam membranulam, veluti prius factum tamen fuerat, de-
trahere, vt quæ valde tenaciter alteri cuidam pelliculæ adhæreſcebat, quæ
totum fœtum ambibat, atque vndique ita claudebat, vt ne minimum aeris
exire, aut penetrare ad *pullum* valeret.

Hæc autem interna, ipſum fœtum videlicet *obuoluens pellicula*, meo quidem
iudicio fabricata fuit, ex ipſo *oui albumine*, non *vitello*; hic enim ab hac remotus
& ſeparatus ſemper, ſua inſeclus membranula cernitur. Hæc itaque obuol-
uens membrana, ac veluti *chorion*, vt dixi, ſine vlla laſione integra erat, & in-
tra hanc conſtitutus *pullus* ſuo ſitu naturali iacebat: capite nempe, intra alas
& pedes recondito, niſi quòd in hoc non nihil à ſuo loco dimotum caput eſſet,
roſtello nimirum verſus illam partem, vbi ſpatium vacuum eſt, protractò.
Pertuderat itaque dictam pelliculam apice roſtelli ſui *pullus*, vt ex ſpatio illo
aerem ſufficienter attrahere, pipire, & corticem *oui* interiùs pulſare, rumpere,
ac ſibi exitum parare poſſet. Non eſt autem dubium, quin cum hoc motu, &
capitis atque roſtri agitatione & impulſu, ſubſequi debeat pellicula fœtum in-
ueſtiens, alioquin debeat largius multo foramen auicula moliri, quò poſſet &
roſtrum ſuum, & tam magnum caput exerere, vt ad corticem pertundendum
penetraret, cum ab hoc diſtet caput *pulli* ſpatio tranſuerſi digiti.

Et vt ad membranulam hanc, quæ fœtum circumdat, redeam, effracta hæc,
reperi *pullum* ſitu illo iam deſcripto, ſine vllò commeatu cubantem, hoc eſt,
abſque *vitello* & *albumine*, abſque ſanguine, & vllis humoribus, & excrementis.
Hæc membranula intus ſolummodo fuit languine oblita; *umbilicus* illi adhuc
adhæreſcebat, ſed tam craſſus, ac longus minimè erat, vt in altero *pullo* reper-
tus fuit. Hic enim *pullus* iam maturus & idoneus erat, vt exiret, & ob id to-
tum ſuum nutrimentum abſumpſerat: alter autem duos forſan dies adhuc na-
tuitati ſuæ deſtinatos reliquos habebat, quæ quidè *pullum* vltimum vix vita-
lem exiſtimaui, quod violento quodâ modo, detracta ipſi veſte in qua latebat,
cū enaſci curauerat. Vixit tamen, & ſuperſtes diu fuit, quod iam iam ſua ſponte
excludi

Chorion
in quo ia-
cet pullus.

Vnde hæc
pellicula
ſic genera-
ta.

Vnde aer
in ovo pul-
lus trahat.

In hoc
ovo nec al-
bum nec lu-
cum poſt
perfectum
pullum iure

Integro e-
tiam ouo
pipiunt
Pulli.

excludi debebat. Quem ideo etiam pipientem audiui, quod alij tamen non præstant, in quibus nutrimentum omne nondum est absumptum. Pipiunt etiam integerrimo oui cortice, quando ad tempus exclusionis pertigerunt. Posset forsan hinc argumentum non nauci duci, qua ratione planctus & vagitus puerorum nonnunquam in utero materno auditus fuerit, cui speculationi & ego aliquando operam dedi, & olim forsan de hoc aliquid commentabor.

Anatrin
pulli quot
diebus per
ficiantur.

In anatinis ouis ac pullis hoc notavi (solent autem hi pulli post quartam, heptomadem & gallinacei post tertiam excludi) post quartam etiam septimanam emortuos in suis ouis, absumpto omni penitus albumine remanente luteo in forma parvæ pilæ seu globuli, adhærente umbilico, consistentiæ non multū tenacis, & obducto suâ propriâ membranula, qua discessit effluxit vitellus.

Quas par-
tes nutriat
albumen
& quas vi-
tellus.

Hoc ideo contigisse arbitror, quod exitum moliti fuerint ante perfectionis, & absolutæ periodi tempus, & priusquam intra corpus alimentum omne à natura sibi destinatum ablorbuisent. Et si aliqua coniecturâ hic mihi vti fas est, dicerem, albumen prius vitello absumi, quod in aliquot etiam gallinaceis comperi verum esse, quoniam albumen cum spermaticis partibus, ossibus dico, cartilaginibus, nervis, membranis, atque huiusmodi minis sanguineis, & albicantibus potius, maiorem habet convenientiam, quas necessitas requirit, primò omnium veluti bases totius animantis, nutriri, & augeri, quàm cum illis sanguineis, quas carnes & parenchymata vocant Medici, veluti sunt muscoli, hepar, cor, renes & similes, quæ postremò tandem accrescunt & augmentantur, ex affluxu vitelli, qui facile in sanguinem convertitur, & propterea vltimo demum loco intra corpus succedit. Verùm hac de re liberè quæque philosophari permitto.

An spiritus
vitalis in
ouo extra
pullum ge-
nerentur.

Sed quod iam subiungo, consideratione dignissimum censeo, quod in his pullis viderim, ex vasis umbilicalibus aliquot, intra ventrem ad arterias iliacas furculos suos porrigere. Quid igitur hic dicendum erit de spiritibus vitalibus? Signum enim ita aliquod elucet, quasi hi extra generentur, vt fit in humano fœtu, & ad arterias illas descendentes elaborati deferantur, altera autem portio sanguinea ad hepar corruetur. Luteum, quod hic simplex erat, in alio pullo diuisum offendi: an autem ouum ob id geminos vitellos habuerit, ignoro equidem. Hoc interim scio, neque duplicem pullum, neque quatuor pedibus alisue, quod contingere in bipartito luteo asserunt, propterea enatum fuisse. Quin pro certissimo mihi relatum fuit, gallinam quandam, oua omnia sua cum duobus vitellis peperisse, ex quibus simplicissimi saltem pulli procreati fuerint.

An duo lu-
tea faciant
duos pul-
los.

Novi & hoc ex fide dignorum relatione, quod vbi Phasiani masculi, gallinis nostratibus in coitu superueniunt, ex earum ouis phasianos quidem excludi, sed omnes eiusdem prorsus coloris, qui in gallinis fuit. Hos phasianos hinc enatos, tam masculos quàm fœminas, mularum instar, steriles euadere, neque amplius fecundicare. Habui domi meæ gallinam nigram, quæ variatis figuris, & magnitudine, oua protulit, modò nana, luglandem nucem vix æquantia, modò tam grandia, vt anserina esse censuisset, aliquando ouiformia, non rarò omnino rotunda, in medio sui subinde conorta, simul quoddâ naturalis formæ, & magnitudinis, sed cortice molli, in parte acuta habens appendiculam, instar infansuuli, longitudine & crassitie minimi digiti alicuius infantis, in medio etiam

Quid fiat
si phasiani
cū nostris
gallinis co-
eant.

Oua diuer-
sorum for-
marum ex
eadem gal-
lina autho-
ris.

cauam,

cauam, vt prorsus intestini particulam credere aliquis potuisset. Et ab amico quodam pro certissimo habeo se à gallio gallinaceo quatuor oua enata, instar columbinorum conspexisse & vnum horum in acutiore sui parte contortum. Dicam & hoc, vix fidem apud aliquos reperit, verissimum tamen, hic Roma duo in diuersis ædibus, ac temporibus cocta, & aperta oua, durum vnum, & alterum molle, ac forbile, & in vtroq. scorpionem repertum fuisse, in hoc viuum, in illo mortuum. Habui oculos testes, etiam equestris ordinis in primo, in secundo verò familiares ferme meos; de his non est locus, nunc latius euagari, in aliud hæc omnia tempus referuo.

Oua gallus
peperit.

Parui ouis
in icone
exhibuit
est lacerte.

Hæc non-
dum fuit
perfectè
genita.

His nondū
contentus
videat A-
quapendem-
tem & Ery-
cium Pu-
teanum de
encomio
out.

Author de
stellione
nil addit
amplius iā
plerq. ab
alijs dicta.

Problema
rarum &
iucundum
de ouo ere-
ctæ stan-
tæ Colum-
bus idem olim
proposuit.
Sed hoc no-
strum plene
habet artis
Aurhor
quomodo
hoc fieri
deberet
mente pe-
netrauit.
Et effectui
fœtum de-
dit.

Atque hæc hæcenus de gallinarum ouis. Quod in icone superiore hic adiunctum est tertio loco, lacerta nostræ communis est ouum, tam integrum, naturali sua formâ ac magnitudine, album & molliusculi corticis, quàm apertum quoque, cum sua lacertula intus enata, conspicuum, vbi adhuc portionulam tam albuminis, quàm lutei videri fuit, signum manifestum, eam nondum penitus absolutam fuisse. Et quia hæc oua à serpentum ouis vix differunt, in sequente forsan capite, vbi de duobus serpentibus acturus sum, aliquid de generatione & horum, & lacertarum simul commentabor. Interea si quis vitilia magis & iucundiora, quàm quæ ex meis hucusque laboribus attuli, desideret, is præfatum Aquapendentis opusculum adeat suadeo, & Encomium ouis legat Erycij Puteani Regij apud Louanienfes historiarum professoris, viri Latine ac Græcè eruditissimi.

De stellione præterea quid ego hic dicam, quod dictum iam pridem non fuit: Reperio de hoc animali eadem prorsus apud omnes. Sic libri & sinuosa volumina crescunt, quæ à plerisque transcribuntur potius, quàm proprio Marte componuntur. Inter recentissimos tamen videri potest Joannes Busmanianus de Reptilibus sacre Scripturae. Nos qui naturalia hic potius, quàm allegorica, analogica & alia, quæ fabulas sepe capiunt, prosequimur, ab ouis nunc ad mala peruenimus. Et si non album solidum philosophis consummatum dedimus, lacertam Medicinæ nostræ alumnis instillauimus.

Atque ne paginæ quod reliquum est, nobis pereat, & vt dici solet dies sine linea abeat, hic conularij loco, hoc mihi olim à puero problema propositum subiicere audeo. Nota est historia Columbi noui orbis repperitoris, cum æmulis hoc ipsum suis proposituisset, eumque nemo ipsorum hoc effectui dare posset, impingens ille ouum ea parte mentæ, & planum ex rotundo reddens, præstitit, quod promissit. Veruntamen, quod iâ dicam, ouo integro, & in sua forma naturali permanere fieri debebat. Cumq. ego hic me vidit faterer, arrepto puero ouo, egrossus cubitulum, regressusq. ait, (ioci causa) se nescio qua carmina ouo obitur murare debuisse, effectuique, vt hoc erectum, nec vllam in partem inclinans persisteret. Hoc vt vidi, vt quæ id ratione fieri deberet, speculatione sum assecutus. Quare aliud ouum petens, exiui similiter, illudq. ipsum multoties motu agitans, donec existimarem, tam album quàm luteum eius ex illa conuassatione inter se confusa & commixta fuisse, cum aliorum admiratione & pueri risu, idem quod puer fecerat, probè sui imitatus. Causam huius rei si velit quis, facile indagauerit.

Vertical text in the left margin, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Serpens noma Hispana quadricolor.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

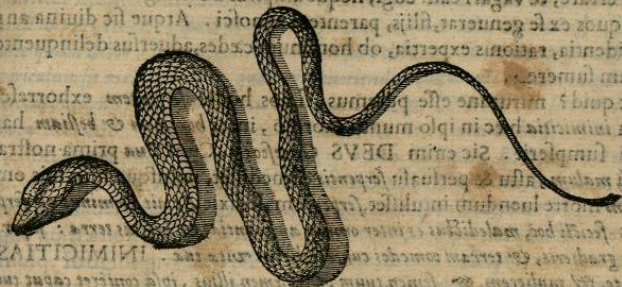
MAGNVS hic esse serpens videtur, in quo quatuor vulgus dicta elementa propemodum representata elucet. In squamis cauda, quae tota ignea, seu rubra est, quaeque partis quartae ad totum corpus, proportionem obtinet. Subsequitur ventrem versus portio alba, alba nempe, quae & ipsa quarta totius animalis est portio. Postea est pars ignea, hoc est, quae caruleum maris colorem, marinum vocatum, emulatur. Sed haec vix quartam reliqui corporis partem constituit. Demum terram referre, ipsum caput videtur, minor, breuiorq. totius partis, coloris subfusci, cum caruleo quodammodo mixti. Atque in capite quidem cum exigua colli parte, sunt omnes quatuor colores mixti. Nam tempora sunt flammae. Occiput constat ex tribus magnis squamis, seu loriciis quibusdam, contextum, coloris aerei. In fronte aliae duae squamae, aerei & marini coloris apparent. Omnes haec squamae, linea quadam nigricante, per medium dorsum, ad caudam rubedinem vsque, eaque fusca excurrente diuiduntur, secanturque. Circa os subfuscus est color. Oculi lucentes admodum, ex luteo colore conspiciuntur. Nares sunt apertae, & biceps lingua exerta retracta...

Vertical text at the bottom of the page, possibly a signature or printer's mark.

DE XBOA de Quaquebolla

Serpens bicolor Mexicana

Vertical text in the left margin, likely bleed-through from the reverse side of the page.

IO. FABRI LYNCEI DESCRIPTIO.

VIDENTUR non paruus esse serpens. Annotatio enim, quae in autographi margine profert, hoc ipsum lingua Hispanica innuit. Quod serpens hic palmos longitudinis habeat octo, latitudinis vero siue crassitiei duos. Additur aurem, quod plus adhuc crescat. Color duplex saltem est, ex subfusco & albicante commixtus. Caput satis est magnum, oculos ostendit viuidos, nigricantes, & quod in alijs album est albumen, hic viridem praesertim colorem. Linguam iridem exierit bifidam, quam pictor in tabella hac tamen exprimere oblitus fuit. Horrendus aspectus, dirum venenum, foedissimus color, tremendus sibilus, lingua vibratio, dentium exercitio, oculorum falgor, capitis iactatio, caudae flexio, modus agilitas, squamarum asperitas, corporis totius denique, in gyros, atque orbis conuolutio, & immanis quaedam eiusdem non raro immensitas, abominabilem nobis non visu modo Serpentem reddunt, sed menti quoque nostrae, haec saltem cogitanti, terrorem inueniunt, & pauorem quodammodo phantasiis imprimendo, cor ipsum lancinant, constringunt. Quapropter res mira adeo videri non debet, si terra quoque (v. Plin. lib. 2. c. 82) habet sensibus licet destituta, quam supra in Apro meo Mexicano, ex Macrobio magnam marem & bonam, ideo Deam a praecis illis Gentilibus appellatam docui, quoniam haec nascentes nos excipit, natos alit, & semelque edidos sustinet semper. Et nonisimae complexa gremio suo, a reliqua natura abdicatos cooperit. Si terra, inquam, creaturis atque omnibus benigna, & benefica, Serpentem homine percussa non amplius recipit, penamque etiam meriti non nomine excipit. Atque vel hinc patet, maternae venerationis cognomen adeptam fuit.

Vertical text in the right margin, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Terra bene qua mater vbi hominem percutit sufficit serpenti non amplius in terra sua hinc videri capit.

Aelia-

Pater Ni-
miam hoc
Aelianus
quoque te-
factur.

Aelianus hoc ipsum rarissimum habet, & Lybicus atque Aegyptij testibus con-
firmatissimum: Serpentem, quae hominem interfecerit, idcirco terrae gremium
ac latebras subire non posse videtur, quod haec in exilium illam eiecerit,
vnde errare, & vagari eam cogi, neque amplius a coniugibus adiri, neque ab
illis, quos ex se generat, filijs, parentem agnosci. Atque sic diuina annuente
prouidentia, rationis expertia, ob hominum caedes, aduersus delinquentes vin-
dictam sumere.

Inimicitia
hominis cu
serpente ex
factis Bi-
blijs clara
est.

Et quid? mirumne esse putemus, si nos hodie serpentem exhorrescimus?
Cum inimicitia haec in ipso mundi exordio, inter hominem & bestiam hanc ini-
tium sumperit. Sic enim DEVS Genesios 3. Cum Eva prima nostra mater
malu malum, astu & persuasus serpentis comedisset, nobisque filijs suis omnibus
malum morte luendum intulisset, serpenti maledixit. Et ait Dominus ad serpentem:
Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terra: super peccus
tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vita tua. INIMICITIAS ponam
inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, &
tu insidiaberis calcaneo illius. Scio hic quoque, ac firmiter credo, per feminam
hanc, maxime Beatissimam Virginem MARIAM aequiorem nobis Euam intel-
ligi, quae per semen & cum semine suo IESV CHRISTO, contriuit caput
Diaboli, antiqui illius serpentis, hostis nostri insensibilissimi. Verum haec extra
cancellos meos praesentes. Quae veneror & fiteor.

Beatis Vir-
go MARIA
contriuit
per semen
suum caput
serpentis.

Poteram igitur & ego hanc de serpentibus scriptioem ob antiquissimum
odium missam facere, & venenosis his bestijs longum vale dicere. Verum
quoniam venenatum doctrina non ideo scienda est, ut damnum, vel nobis, vel
proximo nostro hinc inferamus, sed ob id magis addiscenda, ut noxam per ho-
stes nobis illatam, aut inferendam auertamus, ideo & hic per venenorum
campos non nihil expatiari licebit. Quamuis Plinius humano minime, nec Chri-
stiano more hoc intellexerit, propterea existimans a tellure venena nobis produ-
cta, & subministrata fuisse, quasi haec nostri misertae; etiam maioris euitandi
doloris, & vitae in angustijs collocatae nostrae, abbreviandae causa, per venena
ipsa, miseris hominibus remedia generare, & solatia voluerit. Sic enim loco
iam laudato ait. Quin & venena nostri misertam (terrano) instituisse credi potest,
ne in medio vite dire famis mors, terra meritis obremissima, lenta nos consumeret rabe;
ne lacertum corpus abrupta dispergerent, ne laquei torquerent, parna praeposita, inclusio
spirium, cui quoreretur exitus sine in profundo quiescitur morte, sepultura pabulo fieri
ret, ne ferri cruciatus scinderet corpus. Ita est, miserta genitrix id, cuius facilissimo
haustru, ilibato corpore, & cum tota sanguine extingueremur, nullo labore, scitien-
tibus similes: qualiter defunctos non volueris, non fera attingeret: correque serua-
retur, qui sibi ipsi perisset. Seneca noster ab hoc Pliniano decreto non sicut alienam
sapieniam suam, epistola LXX. Vbi cum vitam nauigationi comparasset, & do-

Quomodo
de venenis
se tractan-
tium.

Plinius ma-
le putat ve-
nena a Tel-
lure produ-
cta ideo
fuisse ut
nos sponte
interfici-
mus.

Seneca
de vita
sua
epistola
LXX.

Seneca
de vita
sua
epistola
LXX.

annis nostris, non aliter fieri dixisset, atque in mari, vbi torraeque urbesq; recedunt,
& tandem nobis ventum sit ad generis humani finem. Scopulum illum esse, in-
quit, dementissimi putatis. Porus est, aliquando petendus, nunquam recusandus.
Itaque sapiens vivit, quantum debet, non quantum potest. Si multa occurrunt mole-
sta, & tranquillitatem turbantia, amittit se: nec hoc tantum in necessitate obliuia facit,
sed

sed cum primum illi capere suspecta esse fortuna, diligenter circumspicit, nunquid illo die
desinendum sit. Nihil existimat sua referri, faciat finem, an accipiat: tardius fiat,
an citius, non tanquam de magno detrimento timet. Epistola quoque LXXII.
Mortem inter indifferentia collocat. Et epistola itidem LVIII. At si inutile mi-
nistrius est corpus, inquit, quid ni educere oporteat animum laborantem? & fortasse
paulo ante quam debet, faciendum est, ne cum fieri debeat, facere non possis: & cum
maius periculum sit male viuendi, quam cito moriendi, stultus est, qui non exigui tem-
poris mercede, magne rei aleam redimit. Verum qui in CHRISTI seruatoris no-
stri schola fuerant educati, saniores de Morte mentem & doctrinam sunt
adepti, non fugiendam hanc quidem, quando DEVS, & Natura ordo nos
vocat. Sed nec temere quoque sibi ipsi eandem inferendam, & suimetipsum
homicidam euadere, si etiam fortuna diris nos omnibus exagitare suis tentaret.
Cum quae nostra non est, sed a DEO nobis concessa, vita perdere haud valeamus
debeamusq;. Insignis profecto DEI benignitas, & non nisi ipso, ceu summo bona
dignissima in nos miseros homunciones collata elucescit, in quos, cum mini-
mis etiam venenosis animalculis vis sit, iram si velint, suam exercendi,

Del in ho-
mines sum
ma benefi-
centia.

Dum lesa venenum
Morsibus inspirant, & spicula caca relinquunt;

Atque e vita non raro nos ipsos tollendi: eadem tamen morti, quam nobis
virulentia sua inferre tentant, remedijs postea succurrant, & antidotum
aduersus venena sua, sic iubente diuina gratia, porrigant.

Non defuerunt enim praestantissimi viri, qui cum sedulo magnalia DEI, &
Natura secreta percurarentur, in hanc venerunt opinionem: Nullum venen-
atum esse animal, quod veneni sui antipharicum simul secum non circumferat, & in
suo genere bonum sit, dumque homini est venenum, alteri saepe animali ali-
mentum praebat, & remedium, quin ipsi homini quoque aduersus suimetip-
sum virus, salutarem medelam adferre possit. Prius confirmant aranei, qui
gallinas alunt, cum nos interficiant, & ab alijs auiculis aegris detorati, humoris
maligni, & morbifici purgationem, cum salute moliuntur. Bufones, qui tactu
omnia sedant immundo a serpentibus tamen vorantur, Attamen;

Quod ani-
malia que
venenata
etiam anti-
dotum pro-
beant.
Horum an-
malium ca-
talogus.
Horum ali-
qua nu-
trium alia
animalia.

Hi quorum furiale malum, cito membra pererrat
Omnia nostra; a Ciconijs & Ceruis innoxie rursus deglutiuntur.

Posteriora ad exempla Apes pertinent, quarum aculeum mel sanant. Bufonis
lapis in capite bufonis ut aiunt repertus, huius venenum infringit. Et siccus bufo
aduersus virulentam bufonis vrinam impositus iuuat, quem etiam pestilentia-
bus bubonibus admotum noui, qui cum venenum extrahit, tunc quoque in-
tumescit. Sic prouerbio tritum est, non nisi pilis rabidi canis, vulneri ab hoc
illato impositis, rabiem arceri posse. Iteur huius tostum & comestum, valde in
eiusdem morfu laudant, ne aeger aquam timeat. Ne murium vrina facultate
septica, carnem exedat, eorum cinerem inspergunt. Crocodili adeps huius mor-
sus perfanare dicitur. Os ex corde cerui, aduersus venenum, quod in cerui cauda
latet, si quis hoc improuidens degustasset, praestare volunt. Serpentem axungia,
& horum capita contrita, & vulneribus a se homini immixtis, imposita pro-
desse perhibentur. Scorpionum oleum, vel ipsum contulum Scorpionem, huius
ven-

Alia homi-
ni etiam
sunt venen-
o.